

ЕКОЛОГІЧНА ЕТИКА У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ АГРАРНОГО ПРОФІЛЮ

*В.А. Лашкул, аспірант**

Проаналізовано роль етики та екологічної етики у формуванні ціннісних орієнтацій студентів на сучасному етапі розвитку освіти.

Екологічна компетенція, еколого-етична компетенція, етична поведінка людини, екологічна освіта, етичні концепції.

Важливість етики для подальшого розвитку професійної освіти – це вже визнана аксіома. Цінності наукові, морально-етичні є внутрішнім стержнем і базою формування професійної освіти. А екологія, як інтегрована дисципліна, що поєднує всі природничі, точні, гуманітарні і соціальні науки, стає лідером наук XXI століття. Тому дослідження екологічної етики як складової частини вищої професійної освіти перетворюється в нагальну потребу сучасної освіти взагалі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню проблем етики та екологічної етики присвячені роботи Г. Йонаса, В. Й Борейка, Г. Б. Марувського, О. М. Нагорнюк, С. К. Бондиревої та інших.

У 70-х роках ХХ ст. у західноєвропейській етиці почав формуватися напрям – екологічна етика, основне завдання якої полягало в осмисленні причин і наслідків екологічної кризи, а також шляхів її подолання. Набуття світового масштабу екологічної кризи змусило людину переглянути власні цінності, що спонукало до формування екологічної (екоцентристської) свідомості, яка ґрунтується на новій "інвайронментальній" парадигмі та характеризується: визнанням за вищу цінність гармонійний розвиток людини і природи; усвідомленням додаткових обов'язків щодо природи з огляду на людську розумність; зважання на можливості природи при використанні її ресурсів; прагненням зберегти природну рівновагу; поширенням етичних норм і цінностей на взаємодію з природою [8].

Особливо екологічна етика мала набути актуальності з 22 серпня 2010 р. Міжнародна організація "Global Footprint Network" підрахувала, що з 21 серпня 2010 р. на Землі закінчуються природні ресурси, якими людство могло користуватися безболісно для планети. Уже з 22 серпня того ж року людство розпочало поступово знищу-

* Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор В.К. Сидоренко

вати планету, забираючи в неї останнє [9]. Згідно з дослідженням, до цього дня люди витратять воду, яка спонтанно відтворювалася у водоймах, траву, що росте на пасовищах, рибу з морів, рік та озер, урожай з родючих ґрунтів і дари лісів. Планета буде вже неспроможна самотужки відтворювати те, що ми в неї заберемо. Втім, учені та експерти-екологи не вважають ще "виробіток природного ліміту" апокаліпсисом. Вони зазначають, що людина за бажанням зуміє допомогти Землі відновити природні ресурси [10]. Отже, необхідне бажання, а бажання, на нашу думку, може бути сформоване завдяки формуванню еколого-етичної компетенції.

Мета дослідження – аналіз ролі екологічної етики у формуванні ціннісних орієнтацій студентів вищих навчальних закладів аграрного профілю на сучасному етапі розвитку освіти.

Виклад основного матеріалу. Екологічна етика є однією з передумов формування неосферного світогляду (тобто, поширення етичних принципів не лише на відносини "людина – людина", а й на ставлення до тварин, рослин, всієї природи для збереження біорізноманіття як умови виживання людини). Поважати різноманіття в природі і суспільстві, проявляти толерантність до всього інакшого – це і є реалізація одного з принципів етичних норм. Суспільна свідомість переконана в необхідності перенесення етичного гуманістичного ставлення до всієї навколишньої природи, яка сприймається як жива, наділена суб'єктивністю та близька до людини і заслуговує "людського" відношення.

Відповідно до Болонського процесу, серед пріоритетів освітньої моделі цього сторіччя має бути:

- гуманізація навчання, формування нового типу особистості, що своєю діяльністю створить новий тип культури;
- другим пріоритетом моделі освіти має стати екологізація навчання.

Отже, в навчальному процесі кардинально посилюється гуманітарно – духовна складова і пріоритетність засад моральності та духовності поруч із професіоналізмом. Необхідна відповідна підготовка та міждисциплінарний підхід, коли в центрі освіти стоїть загально-філософський напрям – культура [4].

За твердженням Г. Йонас [3], не тільки інтереси людини можуть претендувати на моральну цінність, а й позиція захисту природи за для самої природи. Тобто, природа входить у нормативну мораль і в прикладну етику.

Етична поведінка людини – це, передусім, турбота про іншу живу істоту, і не тільки тварину, а й рослину. Моральне ставлення до світу живого є відбиттям духовних та інтелектуальних потенцій людини. Вищим даром, що набуло людство в ході еволюції є емпатія –

спроможність співчувати (емпатія – це синтез любові та співчуття, розуміння проблем інших живих істот і вона є, та повинна бути самою суттю людини і суспільства). Ця спроможність вимагає розвитку таких якостей особи, як милосердя та доброта. Відомо, що антропоцентризм, як вчення про роль людини у світі і природі, про її центральне панівне значення, був домінуючим світоглядом людства протягом сторіч. Нині антропоцентризм розглядається як негативна форма світогляду, що не відповідає вимогам істинної етики [5].

Природа, як предмет відповідальності, є новим для етичної теорії. Як вважає В. Є. Борейко [1], природа, крім екологічної цінності, має й інші цінності для людини, зокрема:

- етична цінність, яка дає можливість транслювати на природу своє прив'язне ставлення та турботу, відчуваючи таким чином, етичну відповідальність за благополуччя природи;
- наукова цінність, що дає відповіді на питання, які людина ще не зуміла сформулювати;
- виховна цінність, яка сприяє формуванню почуття відповідальності;
- образотворча цінність, що надає інформацію людині про її місце та роль у цьому світі.

Отже, екологічна етика, як прикладна етика, поставила до центру уваги моральні відносини людини та природи. Вона розширює межі людської моралі, яка тепер охоплює не тільки відносини між людьми, але й ставлення людини до інших живих істот, до неживої природи загалом і повинна еволюціонувати від ідеї домінування людини над природою до ідеї гармонійної взаємодії людини і природи. Як вважає Г. Б. Марушевський [8], головними шляхами впровадження екологічної етики в життя є екологічна освіта як довготривалий засіб досягнення еколого-етичного ідеалу. Розгляд екологічної етики як складової частини екологічної освіти значно розширює межі останньої. А користуючись принципами етики, сучасна екологія сприяє формуванню не тільки гармонійної, але й етично, зокрема, еколого-етично освіченої людини, формуючи мислячу людину, орієнтовану на збереження цілісної системи "людина – природа", а отже, неосферну людину.

Слід зазначити, що базовими принципами екологічної етики є принцип збереження в різних формах, принцип єдності людини і природи, принцип відповідальності, принцип достатності, що тісно пов'язані з такими загальнолюдськими етичними принципами, як принцип ненасильства, принцип гуманізму, принцип творчості.

Етичні концепції [7] дозволяють зробити відповідні висновки, суттєві для розуміння статусу екологічної етики і у сфері ветеринарії.

По-перше, очевидно, що основні положення екоетики повинні бути орієнтовані на специфіку екологічної науки у цій сфері.

По–друге, ці положення потребують ретельної конкретизації.

По–третє, екоетика поза міждисциплінарних зв'язків суттєво втрачає в силі.

По–четверте, екологічна етика керується принципом відповідальності.

Слід зазначити, що принцип відповідальності є одним із найголовніших у фахового спеціаліста. Цей принцип вимагає орієнтації на далеку перспективу із тих, які доступні науковому передбаченню.

Важливо усвідомлювати, що складовою частиною загальної національної безпеки є екологічна стабільність біосфери, тобто екологічна безпека середовища. До основних критеріїв екобезпеки належать: біологічні – покликані зберегти біорізноманіття видів (наприклад, у Нідерландах не допускається зменшення видового різноманіття понад 5 %); інші критерії – моральні й правові показники покликані формувати нові моральні категорії і цінності. Етична сторона взаємовідносин людини з тваринами в сучасній промисловій цивілізації дуже ущерблена і характеризується відсутністю поваги до життя взагалі. Тому в екологічній етиці розроблені спеціальні принципи і правила, що регламентують наші стосунки і, зокрема, етичну поведінку до тваринного світу [7]. При цьому тваринний світ як компонент екосистеми біосфери займає одне із провідних місць, виконуючи функцію інтегратора і регулятора гомеостазу екологічних угруповань. Програми професійної підготовки у сфері *ветеринарії* передбачають практичні роботи з тваринами. Відомо, що компроміс між інтересами освіти і вимог захисників тварин можливий, якщо дотримуватися запропонованого правила трьох R; правило включає три принципи [4]:

- необхідно визначити, чи існує альтернатива?
- необхідно зробити все можливе, щоб використати мінімальну кількість тварин;
- експериментальні роботи повинні бути забезпечені найсучаснішими технологіями, які дають можливість використовувати якісну анестезію і малотравмуючі способи оперативного (операційного) втручання.

На наш погляд, вищезазначеним принципам можуть відповідати експериментальні роботи з використанням віртуальних органів і структур, які наведено в інформаційних системах.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, у сферу духовної регуляції діяльності фахівця, в тому числі і ветеринара, повинна входити діяльність у відношенні як до інших людей(перший рівень моралі), так і значущих для людини і суспільства об'єктів природи (другий рівень моралі). Як зазначає С. К. Бондирева [2], всі поняття моралі і духовності – це особлива сукупність, система

оцінок – оцінок індивідуальних наслідків взаємодії з навколишнім середовищем. Вищій аграрній освіті належить найголовніша функція у відборі змісту екологічної освіти і перевиховання свідомості майбутніх фахівців (зокрема ветеринарів) із метою повернення їх до проблем природи й довкілля, привертання уваги до необхідності збереження життя в цілому й розумному господарюванні.

Список літератури

1. Борейко В. Е. Экологическая этика / В. Е. Борейко. – М.: Изд-во МНЭПУ, 2002. – 112 с.
2. Бондырева С. К. Нравственность / С. К. Бондырева, Д. В. Колесов. – [2-е изд., стереотип.]. – М.: Изд-во Московского психолого-социального ин-та; Воронеж: МОДЭК, 2008. – 336 с.
3. Йонас Г. Принцип відповідальності. У пошуках етики для технічної цивілізації / Ганс Йонас. – К. : Лібра, 2004. – 400 с.
4. Лукьянов А. С. Этика и качество результатов экспериментов на животных / А. С. Лукьянов // Успехи современной биологии. – М.: Наука, – 2010. – Т. 130, № 2. – С. 216–221.
5. Мягченко О. П. Основи екології : підруч. / О. П. Мягченко. – К.: Центр учбової літ-ри, 2010. – 312 с.
6. Марушевський Г. Б. Базові принципи екологічної етики і методологічний аналіз: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук: спец. 09.00.07 "Етика" / Г. Б. Марушевський. – К., 2001. – 20 с.
7. Нагорнюк О. М. Виховання екологічно-свідомої особистості – запорука збалансованого розвитку суспільства // О. М. Нагорнюк // Проблема освіти суспільства неосферної епохи (Освіта сталого розвитку) : матеріали Всеукр.наук.-практ. конф. (Київ, 19.04.2007 р.). – К.: Чайка – Всесвіт, 2007. – С. 151–157.
8. Прибутько П. С. Етика: посібник для підготовки до іспитів / П. С. Прибутько, М. Л. Дубчак. – [2-ге вид., стереотип.]. – К.: Вид. Паливода А. В., 2008. – 180 с.
9. Сільські Вісті 20.08.10. – № 97 (18534). – С. 1.
10. Шморгун Л. Г. Основні пріоритети моделі освіти вищої школи в світлі концепції сталого розвитку / Л. Г. Шморгун // Проблеми освіти в суспільстві неосферної епохи (освіта сталого розвитку): матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 19.04.2007 р.). – К.: Чайка–Всесвіт, 2007. – С. 81–86.

Проанализирована роль этики и экологической этики в процессе формирования ценностных ориентаций студентов на современном этапе развития образования.

Экологическая компетенция, эколого-этическая компетенция, этическое поведение человека, экологическое образование, этические концепции.

The article deals with the role of ethics and ecological ethics in the formation of the students' moral values in the modern education.

Ecological competence, ecological and ethical competence, ethical behavior of a human, ecological education, ethical concepts.

УДК 378.6

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ НАВЧАЛЬНОЇ АВТОНОМІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ

О.Є. Мархева, аспірантка*

***Криворізький педагогічний інститут
ДВНЗ “Криворізький національний університет”***

Досліджено поняття “автономності” у навчальній діяльності, значення цієї характеристики для підвищення результативності самостійної роботи майбутніх учителів іноземних мов. Вивчено можливості ефективного розвитку навчальної автономії майбутніх учителів іноземних мов у процесі аудиторної та самостійної роботи з дисциплін циклу науково-предметної підготовки.

Навчальна автономія, етапи розвитку навчальної автономії, аудиторна та самостійна робота.

У рамках уніфікації освітніх систем країн, що належать до європейського простору вищої освіти, відбувається перехід до модульної побудови змісту навчання. Модульна система передбачає інтеграцію різних видів і форм навчання, але насамперед акцентується увага на самостійній роботі студентів. У зв'язку з цим змінюється і ставлення до студента. Він сприймається як самостійна, ініціативна особистість, що здатна розвивати свої компетентності. Навчальний процес організовується на засадах суб'єкт – суб'єктної, толерантної, партнерської педагогіки. Все це вимагає розробки нових форм і методів організації самостійної навчальної діяльності студентів.

Для майбутніх учителів іноземних мов навчитись працювати самостійно означає, перш за все, здобути певну навчальну автономію у вивченні мови. Це дозволить розробити індивідуальний графік роботи, що відповідає власному навчальному типу, поставити перед собою навчальні завдання згідно з визначеною для себе метою, діб-

* Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор О.О. Павленко